

De Naam

Pauliene Kruithof

De Naam

roman

s | u

Singel Uitgeverijen Amsterdam | Brave New Books

Copyright © Pauliene Kruithof 2016

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, verspreid en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder uitdrukkelijke voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Schrijver: Pauliene Kruithof
Omslagontwerp: Pauliene Kruithof
Omslagfoto: Pauliene Kruithof
ISBN: 9789402151688

www.singeluitgeverijen.nl
www.bravenewbooks.nl

Wat gewoonlijk het sterkste psychische effect heeft op een kind, is het leven dat de ouders niet hebben geleefd. – Carl G. Jung

Inhoud

Compost

9

Deel 1

Lente: verlangen

13

Knoppen

133

Deel 2

Zomer: verbrand

137

Snijbloemen

201

Deel 3

Herfst: verrotend

207

Zaadbolletjes

261

Deel 4

Winter: verstorven

265

Afval

333

Verantwoording

337

Compost

De eerste herinnering die ik aan mijn moeder had, is dat ze me probeerde te wurgen. Of was het die waarin ze me de trap af smeed? Ik wist niet geheel zeker welke ouder was, ze gebeurden ongeveer gelijk. Wat een eeuwigheid geleden. Nu keek ik rustig, onwillekeurig glimlachend, naar het vuistje van de blonde jongen die geconcentreerd een kleurpotlood bestuurde. Af en toe verongelukte hij, met een uithaal, maar moedig ging hij verder alsof er niets aan de hand was – wat moest zo'n kleintje een incasseringsvermogen hebben. En een kracht! Hij had me net al verklapt dat het knutselwerkje voor mij werd en ik voelde me warm. Ik luisterde naar de regen op het dak van het balkon en was blij met de knusse, veilige plek die ik hier gemaakt had. Of eigenlijk had gekregen.

'Ik moet even plassen, goed?' Ik knikte en aaide hem over zijn ingestorte kuif. Snel legde hij *de blauw* neer en huppelde weg. Hij liet de deur open staan.

Ashèl was mijn laatste stukke kindje voor vandaag. Hij was nog maar een kleine jongen, in tegenstelling tot de rest – de meesten waren puber zodat je er prima op een volledig volwassen manier mee kon communiceren. Daarin verschilde mijn visie uitermate met die van veel collega's, maar dat maakte me niet uit. Ik wist dat resultaat vooral afhing van de verwachting van de leidende partij – de therapeut in dit geval. Eigenlijk hoorde ik *coach* te zeggen, tegenwoordig moest alles in het Engels, maar ik weigerde, ook al hield ik van die praktisch ingestelde taal, Nederlands was veel meer een puzzel; iemand moest toch aan cultuurbewaking doen! Misschien was ik eigenlijk ook meer een soort docente sociaal-emotionele vorming. Daarnaast wist ik veel te goed hoeveel meer jongeren konden zonder dat ze het je zeiden – of zelf beseften. Ondanks de leeftijdsverschillen waren voor mij alle cliënten hetzelfde, allemaal kind en kwetsbaar, voorzichtig als de lentezon.

Steeds meer kwamen er tegenwoordig, omdat ze een oor nodig hadden, of een truckje, of een knuffel, of een goed partijtje stoeien. Aan het eind waren er altijd de weloverwogen, diepzinnige woorden, die ik nooit meer zou herhalen maar die ik nooit vergat. Ik vond het een voorrecht, elysisch bijna, deze pure schepsels een beetje verder te mogen helpen.

'Jij was altijd mijn tweede mama,' had er onlangs een geschreven en ik had een traan weggestuurd.

De laatste tijd lachten de volwassenen om me heen me wat minder uit en daar was ik zowel opgelucht als boos over; eindelijk werd ik niet meer gezien als ukkie die nog lang niet over dingen mee mocht praten, laat staan anderen de les mocht lezen over opvoeding. Alsof leeftijd ook maar iets zei over de kleur van je hersenen! Het opmerkelijke was dat mannen boven de vijfenvertig à vijftig daar nooit moeite mee hadden gehad, misschien hadden zij als enige mensensoort de relativiteit van het leven gezien, of hadden ze meer geleerd simpelweg te vertrouwen zonder begrijpen.

De stortbak liep zacht sissend vol. Iets knalde *bam* tegen de deur. Ashèl kwam terug gerend, sjorrend aan zijn spijkerbroek. Hij hief zijn gezichtje op en keek me vragend aan. 'Ken jij ook al staand plassen?'

De vraag was heel eenvoudig. Zo simpel eigenlijk dat ik niet begreep waarom ik geen antwoord gaf, maar de kleine jongen, ik noemde hem soms stilletjes mijn kleine vriend, zat te vol energie om op mijn reactie te wachten. Hij greep een grotemensenschaar en begon gespannen in zijn lichtroze blaadje te knippen waar hij auto's op had getekend en mensen met harkachtige armen en benen.

'Mag ik ook zo'n grote... *blaad*?' Vaag knikte ik en hij liep naar de grote laserprinter in de hoek van de kamer achter ons.

..

De vraag had me stil gezet. Als je staand kon plassen, was je groot. En al was het zo dat ik staand kon plassen, was ik ook echt groot? Ik was bang voor het antwoord. Ik deed nog pijnlijk veel dingen verkeerd, al had ik veel bereikt.

Wellicht was het echt zo dat ik al drie of vier levens achter me had en dat ik nu een eigen begeleidend atelier runde, maar soms kon ik amper met mezelf leven en regelmatig was ik nog doodsbang, van de stilte vooral. Stilte nodigde tot nadenken en dat was de hel.

Kon het zo zijn dat je anderen leerde vanuit je eigen mislukking? Het was nog maar zo kort dat ik officieel geen tiener meer was. De jaren die ik als lood in mijn hoofd voelde, telden niet mee.

Dit succes was het begin van een nieuw verleden, een nieuw iets om te vergeten, wat enorme pijn zou doen. Ik had al jaren geen illusies meer, had al mijn knop en blad allang verloren – werkelijk alles gaat op een zeker moment voorbij, wisselt onverwachts en is dan slechts een herinnering. Hoe je je er ook tegen verzette. Dat hoefde niet persé verkeerd te zijn, al was het jammer dat je het moment niet altijd kon plannen.

Wat voelde mijn jeugd lang geleden – toen ik nog een Ashèl was. Ik was te laat geweest om die te redden, om een oplossing voor mijn bestaan te vinden, maar de gedachte dat ik wel de onschuld en frivoliteit van anderen kon vrijwaren gaf me een tevreden gevoel. Alsof het een soort aflossing van dat fiasco was. Een schuld aan mezelf.

Ik had altijd alles *zelf* moeten doen. Niemand die me ooit heldhaftig had beschermd of wonderbaarlijk gered, zeker god niet. Dat was terecht –ieder levend wezen had zijn eigen verantwoordelijkheid– en oneerlijk tegelijk. Was de behoefte aan een eigen stil, geheim spelonkje ergens in de groene wouden echt teveel gevraagd?

Nu wist ik gelukkig beter. Ik staarde over mijn schouder naar de stapel papier, half verscholen bovenop de boekenkast, en glimlachte. Op een moment van wanhoop had ik besloten alles op te schrijven. Als bewijs aan de wereld dat ik me niet had aangesteld. Als bewijs aan mezelf dat ik heus normaal was. Als bewijs aan god dat mijn leven volkomen oneerlijk was. Volgens psychotherapeuten zou dat schrijven opluchten omdat ik het verhaal nooit door mijn keel gekregen had, nou, dat zou een prima neveneffect zijn.

Het was een hels werk geweest en nu durfde ik het nooit meer te lezen. Ik zwoor het zelfs nooit meer aan te raken. Waarom zou ik ook? Ik voelde me sterk en evenwichtig, flink oud zelfs, als de diepe en bedachtzame, gepokte en gemazelde gedachtegang van een bejaarde adellijke dame. Ik had op jonge leeftijd succes, niets weerhield me om binnen een paar jaar nationaal bekend te zijn, geraadpleegd te worden door grote instanties. Men zou naar me opzien en mijn weg willen volgen.

Waarom voelde ik me dan in hemelsnaam niet groot? Misschien was het feit dat ik me klein voelde wel de sleutel van mijn succes. Als die bijbel ook op mij van toepassing was, tenminste. En daar was ik dan weer allerminst zeker van. Hoewel hij psychologisch correct was.

..

Zacht raakte ik Ashèls rug aan met de palm van mijn hand. Hij zag er ondanks alles zo stralend gelukkig uit.

'Nee, ik ben toch geen jongen!'

Hij keek grinnikend op van zijn geknipte tekening, zag me met vragende pretogen aan. Misschien herinnerde hij zich zijn vraag ondertussen niet meer, of had hij nog nooit de onderuitgang van een meisje bestudeerd. Zijn 'oh' klonk verbaasd en een tikje ongeduldig

en hij tekende snel verder. Een gekregen kinderknutselwerkje had me nog nooit zoveel zacht stekende pijn gedaan, alsof het zo'n vermaledijde cactus was.

Ik wuifde achter het raam toen zijn moeder hem kwam halen en ruimde de werkruimte op. Ik kreeg opeens erge trek en in de keuken wachtte alles voor mijn andijviestamppot met *draadjesvlees*. Ik haastte me om te zitten en te luisteren naar de stilte.

Ashèl. Wat was ik jaloers op hem.

Deel 1

Lente: verlangen

Het was een warme zee geweest waar af en toe een vage gloed rozegeel licht binnen schemerde. Ik had geen gedachte of taak, geen herinneringen of toekomst, zelfs geen naam die ik mooi of lelijk kon vinden, en ik deinde in de zalige wereld van het tegelijk wel en niet bestaan.

Eerlijk gezegd had ik er geen herinneringen aan over gehouden maar mama had me weleens gezegd hoe een baby er ondersteboven zwom en zo was hoe ik het me voorstelde, later, toen ik op school wat plaatjes had gezien – die eerste wezenlijke maanden van je bestaan waarin niemand je nog manipuleren kon. Het zou er wel bij iedereen hetzelfde zijn, puur biologisch, geen enkel mentaal gedoe. Alhoewel, wellicht smaakte het overall anders en hoorde je andere muziek.

Geen flauw idee wat ik gehoord had, of het dat geschreeuw was of toch gebabbel, mama wilde nooit over vroeger praten. Misschien schaamde ze zich ervoor of was ze verlegen zoals ik. Wellicht was verliefdheid sowieso iets dat een eigen geheim moest blijven, omdat het zo vies en raar was.

Eigenlijk was ik toen al een extreem braaf kind geweest, ik had weinig geschopt en geen misselijkheden veroorzaakt. Alleen de allerlaatste week voor de bevalling was ik plots gedraaid, met mijn hoofd naar boven, misschien was ik die babyhouding wel gewoon zat geweest. Daardoor moest mama met de ambulance naar het ziekenhuis, vastgebonden op een brancard, want een stuitligging kon echt niet thuis, ze had er heel vaak over verteld hoe pijnlijk het was. Ik had altijd alleen maar geknikt.

Pas later zou ik er een eigen draai aan geven, aan dit avontuur, maar eerst was ik heel erg druk met groeien.

Negen pond was ik, het was afschuwelijk, ik had in mijn babyalbum een foto waarin ik in het crème babybadje lag, met mijn rechterhand hield ik een vetkwab op mijn buik vast en ik keek ietwat schaapachtig. Je zou er maar zo uitgezien hebben! Zhetty, mijn oudere zus, lachte er altijd keihard om en het enige wat ik wist te doen was meelachen zodat het minder uitlachen was maar meer een goeie grap. Gelukkig was het na een jaar al minder, zag ik als ik verder bladerde, maar mijn haar was nog steeds spierwit en ik lachte op alle foto's in het boek. Zou blijheid toch een beetje in genen kunnen zitten?

Er was in dat jaar nog iets veranderd, dat herinnerde ik me later nog al te goed, gelukkig was er maar één foto van. Het was een grijsgroen, mat, vierkant apparaatje, zo lang als een schoendoos, met een slang, een raampje en een knop. Of misschien wel meerdere. Aan die slang zat een doorzichtig kapje dat met een elastiek voor mijn neus en mond werd gebonden. Zo hing ik scheef op de tweezits, het machientje op de grond ervoor. Ik leek wel een monster uit een stripboek!

'Drie maanden, de kinderarts constateert astma,' stond in mama's gehaaste blokletters onder het kiekje. Ik sloeg er altijd zo rap mogelijk om, het zag er zo gehandicapt uit! Alsof ik niet normaal was maar een last.

Verder dan dat eerste jaar kon ik niet kijken, want mama wilde me de albums niet geven omdat ze nog niet gereed waren. Ik kon dus niet controleren of er nog meer van dit soort schandelijkheden in stonden, dingetjes waar ik me op de een of andere manier op moest voorbereiden, waarover ik wat geruststellende korte verhaaltjes moest bedenken – mocht iemand ze ooit zien. Niet dat men ze ooit aanraakte, maar met afscheid van school of met

trouweestjes deden ze vaak zogenaamde spelletjes met vreselijke, belastende, oude foto's, en dat noemden ze dan een warm nest, een liefdevolle inzet. Ik kon maar niet besluiten of die onwetendheid erover een opluchting was of juist niet.

..

Handen samen, mama hield ze vast. Nazeggen: 'Heere, danku, voor, deze, spijsze, amen.' Ik wilde klimmen maar werd al getild, ik ging naar de kamer. Daar lag mijn pop.

Papa riep, ik moest op de bank. Die was zo groen als de boom bij de voordeur en had ribbeltjes. De helft van de knopen was kwijt. Het kapje knelde mijn wangen af en het apparaat bromde. Zou ik weer op schoot mogen en voorlezen? Hij liep al weer weg.

Zhetty legde haar pop naast de mijne en Miguel kwam er ook aan. Hij rommelde in zijn speelgoedla in het wandmeubel. Ik wiebelde, trok aan het elastiek, het deed zeer en gaf pijnprikjes in mijn haar. Ik boog naar voren en zoefde mijn rug tegen de leuning, *bonk bonk* kantelde de bank en terug, steeds weer en weer. Papa kwam er weer aan. 'Het is toch al sneu genoeg,' zei mama en gaf me mijn *kroel*.

..

Miguel zat stil in een hoekje en de baby sliep nog. Mama praatte steeds, ik lette er niet op en duwde met mijn hand tegen de hapjes met rode jam. 'Eet je bord eens leeg!' Ik mepte richting het bordje en er viel een hap over de rand van de plank, het leek wel een vogel! Mama petste op mijn hoofd, maar ik keek alweer naar de tuin – alles was wit! Papa ging met ons sleeën maar hij was er helemaal niet.

'Buiten spelen mag pas als je boterham op is.' Ik kauwde. De musjes hadden het koud want ze waren helemaal dik en bibberden, dat wist ik van papa. Ze gingen straks van de pindaketting eten die Miguel en Zhetty hadden gemaakt. Die hing aan de roze boom die nu kaal was en alle pinda's hadden een wit mutsje op. Zhetty was al in de tuin en ik wilde ook. Oh, ze had haar nachthemd nog aan! Zonder jas buiten mocht helemaal niet. Miguel pakte de kinderbijbel.

'Nee, Zhetty is stout geweest, deze keer lezen we zonder haar.' Ik deed mijn armen over elkaar en boog mijn hoofd zodat ik ongezien toch kon duimen. Na het danken kwam papa met mijn blauwe sneeuwlaarsjes uit de schuur.

..

Wij woonden in een rijtjeshuis in een straat die plein heette en waar geen auto's konden komen. Voor het huis waren perken met hele hoge coniferen en struiken, en aan het eind van het steegje bij de achtertuin was ook een plein. Daar stonden alle auto's.

Aan de andere kant van het steegje was de kinderboerderij. Soms kropen de kippen door ons hek, vertelde mama later, daar had ik blijkbaar nooit acht op geslagen.

Normaal deden we zo veel mogelijk in de keuken, eten natuurlijk, maar ook kleuren, limonade drinken en tanden poetsen. Alleen op zondag aten we altijd aan de grote tafel in de kamer, want volgens mama was dat een feestdag. Ik vond de kerk helemaal niet zo leuk, maar de chips en chocola 's middags wel. Bij de grote kamertafel hoorden ook de dure borden uit de donkerbruine kast met raampjes, met de groene plantjes erop. En soep en salade en pap met stukjes.

Mijn stoel stond aan de kant van het orgel, aan het kopse eind. Iedereen at al, maar ik moest nog bidden. Mama kneep mijn handen samen, maar ik rukte ze los. 'Als je niet bid, moet je op de trap!'

Ik voelde aan de leuning, die was van dik touw, en vleide mijn hoofd tegen de muur. Duimen. Fijn stil hier! Door de voordeur keek ik naar de hoge bomen, de druppeltjes op het glas lieten alles kronkelen maar ik kon best zien dat het hard waaide. Na een tijdje mocht ik terug. Ik vond het wel best, lette niet op mama's gegil tegen Zhetty. 'Bemoei je er

voortaan niet mee! Dat mag je doen als je later zelf kinderen hebt!' Ik hapte van de lepel die vanzelf kwam en voelde met mijn vinger in de gemorste soep.

..

Al sinds de nieuwe baby er was, had ik een nieuw bed. Opa had hem gebracht, deze was veel mooier, wit met ronde, gladde spijlen, daar kon je hand lekker langs glijden. Bij de donkerbruine was de bodem weer hoog gemaakt, daar sliep de baby in. Dora was er nu al best lang en ik was al drie – groot genoeg om bij Zhetty te mogen slapen, samen op het kleine kamertje. Miguel had de ene grote kamer, en papa en mama de andere met de baby. Het duurde altijd ontegenwoordig lang voor Zhetty naar bed kwam, meestal kwam ze niet maar nu zag ik haar. We deden ons spelletje.

'Doe de deken er maar uit.' Ik stond rechtop en sjarde – het lukte, ik kieperde hem over de rand. Zhetty lachte zacht. 'Doe nu de vloer er maar uit.' Dat was lastiger want hij zat vast onder mijn voeten. Ik kreeg een punt omhoog en kon op het bruine gaan staan, en trok hard. Het mislukte steeds maar ik was vastberaden en lachte terug. 'Nu je nachthemd nog.' Dat was makkelijk. 'Nu mama roepen.' Vanaf het voeteneind gilte ik zo hard als ik kon, steeds wachtte ik even en riep dan weer. Voetstappen op de trap, mama kwam. 'Wat is er?'

'Mijn bed...' Ik staarde haar aan. Ze zei niks maar keek kwaad en ging weg. Waarom maakte ze het niet heel? Ik keek naar Zhetty maar zag alleen dekens. Na een tijdje kwam mama terug, papa was er ook bij. Samen tilden ze Zhetty's bed op en liepen zo de kamer uit. Dat wilde ik niet, ik wilde niet alleen! Mama kwam terug. 'Stop die krokodillentranen!' Ik kreeg een keiharde billenkoek maar ze maakte wel mijn bed.

..

We gingen naar een bos. We gingen met de auto en later ontdekte ik dat *bloesemtocht* gewoon fietsen betekende, maar dan ver weg. Dora zat bij mama voorop en ik bij papa. Eigenlijk paste dat niet goed want ik werd al bijna vier, maar omdat het lang fietsen was, moest het toch. Ik vond bij papa toch leuker dan normaal bij mama, deze had een stuurkje en Miguel zat achter, zijn groene fietsje was te klein ook al had hij geen zijwielen meer. Enkel Zhetty mocht zelf fietsen, op de lichtroze, die was al groot.

Er waren nog veel meer fietsers, en ook wel honderdmiljoen bloemen, net zo roze als die in onze tuin. We stopten bij een open stuk met een meneer met wel honderd schapen, een *hedder* zei papa, precies zoals op de voorkant van de schaapjesbijbel. 'Zie je die honden? Die sturen de schapen zodat ze niet weglopen.' Hij wees, de grote zwarte honden renden rond de kudde. Mama riep en hield *tukkies* in de lucht en ik haastte me terug.

We fietsten weer door het bos en even later stopten we opnieuw. Mig klom op een grote steen bij een afgrond, het was erg diep daarachter, daar was een sloot. 'Een baars!' riep hij en ik wilde eigenlijk graag kijken hoe die vis eruit zag, maar durfde niet, misschien viel ik zomaar.

'Voorzichtig, hè,' riep mama. Ze had *kerksnoepjes* en zat op het gras met Dora. Ik bleef dichtbij en keek naar alle fietsen die voorbij kwamen, vonden die spelen niet leuk? Pas na nog een keer fietsen waren we terug bij het roze bos en onze auto.

..

Al een poosje had ik zachtjes in bed gespeeld. Het was zaterdag, maar we mochten pas beneden spelen als mama riep dat het goed was. Soms ging papa mee om met *duplo* een huis te bouwen of om een *hapjesboterham* te maken met Zhetty. Misschien deden ze dat vandaag ook, dan hoefde ik niet eerst worst en had ik al het lekkers tegelijk.

Ik probeerde te horen of er al iemand wakker was, ik luisterde met mijn adem heel diep ingehouden, anders maakte dat geluid, maar ik hoorde helemaal niets. Misschien was het

nog middenin de nacht en kwam er een inbreker of maakte ik iemand wakker! Snel ging ik weer muisstil onder de deken liggen.

..

Ik ging voor de eerste keer naar school. Achter mama's rug op de fiets, dezelfde weg als naar de kerk, alleen nu was je er eerder. 'De volgende keer ga je met Zhetty en Miguel lopen, ik ga echt niet elke dag fietsen.'

De tuin had wel meer dan honderd tegels achter elkaar! Mama ging door de grote gele deur die open stond, binnen was de gang wel zo groot als een huis. In de dichtbijzijnde zijkant was een deur, die was ook open en mama ging zomaar naar binnen. Er waren heel veel kinderen die praatten en herrie maakten. Ik stond stil en keek rond.

'Dit is de juf. Goed luisteren, hè!' De mevrouw had bruin haar, het was kort en ze lachte met grote tanden. Ze zat op een grote stoel. Ik vergat te knikken. Mama duwde me op een stoeltje en ging weer weg en ik zat heel stil naar de grond te kijken. Die was zacht en donkerblauw. Mooi! Ik wilde thuis ook zulke zachte in plaats van harde, bruine tegels.

..

Waar eerst Zhetty's bed was, was nu het bed van Dora. De bodem was al lang weer laag want ze was nu twee. Zhetty had nu Miguel's grote kamer en die sliep op zolder bij het olifantjesbehang. Onze hoofdeinden stonden tegen de muur en Dora sliep aan de kant van het raam. Gelukkig had ik nog steeds het witte spijlenbed. Meestal als we moesten slapen, stonden we allebei op ons kussen en likten we aan de muur. Dan kon je er stukjes behang af peuteren. Niet zulke grote vellen als bij Mig boven, maar dat gaf niet. Mama gaf er billenkoeken voor, maar het was veel te leuk ook al smaakte het vies.

Maar nu moesten we kamer ruilen met Zhetty en in die grote kamer naast de badkamer kregen we een stapelbed! Ik mocht boven en had een eigen trappetje. Op een avond had een mevrouw nieuwe dekens met bloemetjes gebracht, ik had de roze en Dora de blauwe, maar eigenlijk zat er zoveel groen en witgeel bij dat je het niet zo goed kon zien. Het behang had ook bloemetjes, roze, met krulletjes en strepen.

Volgens mama waren we nu echt groot. Het wiebelde en het dak was heel dichtbij en viel steeds bijna op me, maar als ik mijn arm omhoog stak was het gewoon ver weg. Met mijn nagel kon ik strepen in het hout zetten, en ik tekende een weg naar de bergen, zoals in het boek van de juf, daar was het in het echt vast ook heel mooi.

..

Soms mocht ik uit de tweede keer school voor mama bonen breken. Als we dan aan tafel zaten en iedereen at, zei ze tegen papa dat de bonen een beetje naar mij smaakten. Dat was een beetje raar maar ook heel speciaal want ze lachte verder nooit. Soms deden we ook tikkertje, ik paste gemakkelijk onder de stoelen door op mijn knieën, of maakten we een hut van onze dekens. Maar nu was ik alleen en mijn knutseldoos was verboden want dat gaf rommel. Alsof ik nog een baby was! Waar was iedereen?

Op mijn knieën zat ik op de vloer achter de *bankstoel*, midden voor de wandmeubel met Liesje te spelen. Ik trok aan haar arm om de blauwe jurk met olifantjes aan te trekken, dat was de mooiste, de vrouwenvereniging had die *zelfgemaakt*. De andere kleertjes waren vroeger echte babykleertjes geweest, van Zhetty en mij en Dora. Ik likte Liesjes billen om de bruine vlek weg te halen voor ze haar echte babypamper weer kreeg. Papa had verteld dat de verkleuring door de warmte kwam, dus ik vertelde de andere kinderen altijd dat het heus niet vies was.

'Peter!' Ik hoorde het slot van de voordeur maar die ging alleen open als we naar de kerk moesten. Of zou er visite komen? Mama had er ons niks over verteld. 'Peter!' Mama's stem klonk raar, ik gluurde van een afstandje door de kier van de kamerdeur. Zhetty stond in

de gang, ze maakte gebaren naar mama die bij de deur stond en keek naar de grond. Ik hoorde papa's stem nu ook mompelen.

'Peter, help me, hij vermoord me!' Ome Peter was de overbuurman, maar die kon onze voordeur niet zien door alle hoge bomen. De deur bonsde weer dicht. Ik zag papa nu ook. Mama schold, je moest ook zachtjes doen met deuren. Papa vond haar blijkbaar stout want hij sloeg haar. 'Sla mij niet dood! Neem haar maar!' zei ze en ze keek naar Zhetty. Wat was dood? Slaan was stom.

Mama's mond bibberde maar ze had een trui aan. Ze pakte Zhetty met twee handen vast bij de schouders en duwde haar vooruit. Opeens bewoog en praatte niemand meer. Ik kon papa niet meer zien. Iemand deed *bam* de kamerdeur dicht. Daarna hoorde ik iemand op de trap op gaan, en ook iemand in de keuken. Ik zag Liesje op de grond liggen, waar was haar luijer eigenlijk? Dan kon ik met mijn roze poppenbuggy achter de pony's en geitjes gaan wandelen, dat was nul keer oversteken en toch ver weg.

..

Miguel en ik hadden sneeuw gemaakt van computerblaadjes. Die bracht papa mee van *het werk* want wij hadden geen computer, dat was alleen voor belangrijke plekken, zoals waar papa's werkten of de juffen-en-meesters-kamer. We hadden heel lang gewerkt met onze eigen schaartjes, eerst stroken en dan vierkantjes, maar eigenlijk was het nog niet genoeg, je kon nog allemaal stukken vloer zien.

We gooiden alle snippers hoog boven ons hoofd in de lucht en sprongen en draaiden rond. Ze vielen op ons haar en onze kleren en het leek best echt als je in je hoofd een goed plaatje had. Jammer dat het bij ons bijna nooit winter was en het in het echt nooit zoveel sneeuwde als in *Voetstapjes in de sneeuw*. Dan konden we tenminste sleeën!

Mama riep vanuit de dichte keuken dat we bijna gingen eten en ik pakte mijn knalroze stofzuigertje uit de witte kamerkast. Mig veegde alles vanuit de hoeken en ik zoog het op, als een echte moeder, dat stelde niets voor. In het doorzichtige stuk kon je alle snippers precies zien, die zouden we bewaren en een andere keer nog meer maken. Precies toen we klaar waren zag ik papa's fiets om het hoekje van de schuur uit het steegje komen.

..

Met ontbijt en tussen de middag zat ik altijd op de grote stoel van papa, want die was er toch alleen met warm eten. Ik vond het stom dat je eerst worst of kaas moest, want daarna zat ik vol en dus kon ik nooit pasta of hagelslag eten, maar mama was de baas. Daarna moesten we melk, net als op school, dus als je jezelf een enkele keer volhardend volpropte om toch de witte kraakhagelslag te eten, was de smaak gelijk weg.

'Schiet nou eens op, dan kan ik eindelijk gaan lezen!' Miguel had de kinderbijbel al uit het raamkozijn gepakt, het lag open voor haar. Ik wilde geen straf dus snel pakte ik de mok, maar oh! Hij kukelde om en viel op de stoel en toen op de grond. Mijn nieuwe Vera-beker! Overal lag melk, op het kleed en mijn bord en rok en op de tegels.

'Stom kind! Je kan ook niks!' mama's hoofd was felrood en ze gromde toen ze haar stoel naar achteren schoof. Ik bereidde me voor op de tets tegen mijn kobus maar ze greep de vaatdoek. Ik had geen idee wat te doen of zeggen, ik was ook zo dom, ik zou alles enkel erger maken.

'Je krijgt nooit meer iets, je maat toch alles kapot. Je let expres niet op, ondankbaar nest!' Ik boog mijn hoofd dieper. Auw, dat was hem. Het was niet waar, maar ik zei niets omdat ik geen extra straf wilde om een brutale mond. Eindelijk was het opgeruimd en tijdens het voorlezen kon ze tenminste niet schreeuwen. Ik hield mijn armen stijf over elkaar en zei snel het laatste woordje zodat ik naar de *tweede school* kon.

..

Al heel vaak was ik samen met mama naar het ziekenhuis geweest, naar dokter Aaltser, maar deze keer had hij gezegd dat het groene apparaat weg mocht! Hij had een soort langwerpige plastic ballon gegeven, daar moest mama *puffjes* in doen en dan moest ik er tien keer diep in ademen. Eerst de bruine en dan de blauwe. Ik deed dat altijd veel te snel volgens mama, zeker als Zhet of Mig keken, maar het was tenminste minder erg dan dat stomme brommachientje met pijnlijke kapje.

De dokter had ook plastic hoezen voor om mijn mastras gegeven en een boekje met tekeningen van de *huisstofmijt* die het tegen moest houden. Ik geloofde er geen zier van dat zulke spinnetjes in mijn bed zaten. Volgens mama werd ik ook altijd benauwd van vogels, daar had ik heus nog nooit wat van gemerkt, maar de dokter geloofde haar altijd en gaf een speciale puf voor noodgevallen. Zolang verder niemand ervan wist, zou ik alles braaf gebruiken om mama gunstig te stemmen, maar ik mocht na de grote vakantie naar groep drie en was heus geen baby meer. Ik kon alles gewoon! School was juist makkelijk, elke dag was hetzelfde, ook al was de juf best lief.

Na het in de kring zingen van *pak je eten lekker eten* keek ik naar de grond. Weer al zo'n mandarijn, met rimpels en draadjes zeker, en voor de rest had iedereen koekjes! Ik hoefde hem niet, dat voelde je schuren in je keel, en de juf liet me alleen binnen zitten toen ze buiten gingen spelen. Zo kon ik tenminste duimen en ik keek naar alle oude werkjes aan de muren, maar toen ze terugkwamen keek ik snel weer naar de grond.

De juf legde het werkje van iedere tafel uit, en daarna moesten we naar onze eigen tafels. Ik ging niet. Ik moest dikke stippen aan elkaar teken, het werd een ooievaar, dat kon ik zo ook nog wel zien. Ik hield mijn hoofd scheef en voelde hoe mijn duim geribbeld was van het duimen. Juf kwam de noodpuf brengen en zei dingen, en na een hele poos zoog ik er heel kort op, misschien zou ze dan eindelijk weggaan. Ik bleef weer een tijd zitten, maar daarna vond ik het zo saai dat ik bij mijn tafel ging kijken en op topsnelheid de vogel groen met blauw en oranje tekende. Ik was gewoon tegelijk met de rest klaar.

Twee aan twee, twee aan twee gaan we met de juffrouw mee, zongen we. *Al wie met ons mee wil gaan die moet in de rij gaan staan*. Bij de deur gaf de juf iedereen een sticker op zijn hoofd. Ik had een ananas op mijn wang. Omdat het woensdag was, waren Zhetty en Miguel later en was mama met de fiets bij het grote hek, Dora zat voorop. 'Had je gepuft op school? Voelde je je niet zo lekker?' Ik haalde mijn schouders op.

De juf had het verklikt! Thuis mocht ik een halfuurtje spelen tot de rest ook kwam en ik racete op het groene fietsje van Mig dat nu van mij was naar de verste stoep achter de kinderboerderij en ging daarna expres door het hek om konijnen en geitjes te aaien ook al durfde ik eigenlijk niet omdat de grote bok enorme horens had. Volgens ma werd ik ook hier ziek van en mocht ik nooit wat. 's Middags ging ik natuurlijk gewoon naar school.

..

De grote vakantie was al bijna voorbij, maar dat was niet zo erg. Het was wel jammer dat ik juf Hannibal zou krijgen, die was oud en lelijk en ze schreeuwde als ze normaal praatte. Maar ik kon wel een boel leuke dingen over de vakantie vertellen, want dat moest altijd.

We waren op vakantie geweest naar een tent in Luxemburg, een hele grote met drie slaapkamers en ook een tafel en stoelen erin. We hadden op bergen gelopen met heel veel bos en echte kastelen gezien, van die oude kapotte. En mama had grappig gegild omdat er op een ochtend een muis in de strooppot was verdronken.

We waren ook helemaal naar tante Miesje geweest, dat was wel twee uur rijden. Allebei de opa's en oma's hadden vroeger een boerderij gehad en bijna alle ooms en tantes van mama's kant hadden dat nog steeds, maar ik kende ze niet zo goed en vond alleen tante Miesje aardig. Ze deed de hond altijd bij de melktank als we kwamen en Zhetty en Miguel

mochten er wel twee weken logeren en helpen! In uiteraard niet, stomme astma, maar daar waren ook veel muggen dus het was niet zo heel erg. Tante gaf melk die nog warm was en gekookte yoghurt die niet zuur was en we mochten zomaar thee. Bij mama mocht dat alleen op zondagavond heel soms. Van Zhetty had ik geleerd hoe je kalfjes op je hand kon laten sabbelen en ik mocht ook eieren rapen voor de voorraad in de *oude deel*, maar *bix* bij de witte geiten brengen durfde ik niet, die sprongen op je. Het was al donker toen we thuis kwamen.

Ook had ik heel vaak met Mireille gespeeld. Die woonde net voorbij de parkeerplaats achter de kinderboerderij, als je over de stoeprand liep was het niet oversteken, maar straks in groep drie mocht ik dat toch zelf. Mireille zat in mijn klas en ook bij mij op zondagschool en ik durfde bij haar naar binnen te gaan als zij me meenam. Bij de dubbele schommel in hun tuin, onder het balkendakje met klimop, en bij de nogal drukke zusjes en de moeder met lang haar die altijd glimlachte.

..

We zouden naar de duinen gaan die middenin het land waren. Dat vond ik wel fijn want in de zee waren vissen en kwallen en was het koud. Snel rende ik na het danken de keuken uit, gelukkig mocht je vanaf groep drie zachtjes danken, maar mama riep.

'Tandjes poetsen, toetjes wassen!' Ze hield het washandje dat altijd op de hoek van het aanrecht lag al vast om *slapertjes* te boenen. Toen ze met Dora klaar was greep ik het washandje en boende flink op mijn ogen, dat deed tenminste minder pijn dan dat zij het deed. Ze keek toe met een vertrokken gezicht en knikte en snel poetste ik met *de oranje* mijn tanden, spoelde met de speciale beker en mocht toen weg.

Ik had mijn oude sandalen aan, over mijn donkerblauwe sokken, en bij de duinen was een of andere tante die ik niet kende. Mama had een rok die hetzelfde was als de blouse, wit met lichtblauwe streepjes. Ze had altijd kleren aan die veel te groot waren. Papa wees naar iets in de lucht en zei dat het een roofvogel was. 'Een havik,' zei Miguel stellig. Ik zag niets. Papa stuurde mijn hoofd en toen zag ik het, hij hing heel stil als een helikopter.

'Dan kijkt hij goed of hij een muis ziet om op te eten,' zei papa.

'Dat heet bidden,' zei Mig, hij trok een gezicht zodat zijn bril wiebelde. 'Straks duikt hij, als hij een diertje ziet.' Papa knikte er ernstig bij met een vage glimlach. Ik lette goed op en ja hoor, opeens viel hij naar beneden.

Mama had *pakjes* en boterhammen met pasta en jam. Ik mocht kiezen of ik op het kleed wilde zitten of op het bankje, maar bij allebei zaten neven van die tante. Ik bleef staan en toen er een wesp kwam rende ik hard rondjes, dan raakte hij me kwijt. Daarna maakten we een kuil en begroeven Mig tot zijn nek onder zand. Ik wilde ook, zo strak ingepakt zat fijn, dat probeerde ik in bed met mijn deken ook altijd.

Toen we naar de auto terug gingen mocht ik op papa's nek. Stevig hield ik zijn hoofd vast op het zwarte haar. Dit was de ereplaats.

..

Miguel en ik zaten op de driezitsbank die tegen de muur naar de burens aanstond. Aan allebei de kanten woonden *openbaren*, die keken tv en gingen niet naar de kerk, maar bij onze achtertuin eindigde een ander rijtje huizen en die burens waren van onze kerk. In ons dorp ging zowat iedereen naar de kerk, dus het was vandaag heel stil op straat.

Omdat het zondag was, mochten we niet knutselen en buiten spelen, heel soms mochten we wel in de tuin, maar niet met een bal en verder was het toch te klein om er iets te doen. Uit de kerk hadden we de *daniëlpuzzel* al gemaakt, over de bijbel, en met eten had ik de stukjespap gelukkig snel genoeg door mijn strot gekregen, anders moest je in je uppie blijven zitten tot het op was. Zo flauw dat je op zondag, met dure pap die vies was, extra

grote schaaltes kreeg. Er was om de een of andere reden geen zondagschool vanmiddag; ik vond de tekst en het versje nooit moeilijk en het verhaal niet erg, maar de plaatjes die je als beloning kreeg waren lelijk en het inplakken en de uitleg voorlezen met mama was stom. Een hele middag thuis was veel leuker, zelfs al mocht je niets.

Papa las een heel dik boek, dat hij op een kussen op zijn schoot had, en ma was slapen. Om drie uur mocht ik haar wakker zijn, dan gingen we drinken. Sap uit een pak op z'n zondags, met een chocolaatje en chips. Het groene schaalte was van mij. Volgens mij was het deze week Zhet's beurt om te kiezen. De klok leek wel in slaap gevallen. Mig trok vlak naast me een klein stoeltje naar zich toe met zijn voet. Eigenlijk waren die van Dora en mij, maar ik achtte mezelf daar te groot voor, ze waren zo donker als de tafels en stoelen en het wandbeubel en hadden een lichtgele rieten zitting. Soms peurde ik aan een los stuk, maar dan bromde papa boos. Mig hield met beide handen de bovenste lat van de leuning vast en had zijn voeten op de balk tussen de pootjes gezet.

'Brrm, brrrrm,' sputterde hij, terwijl hij met zijn voeten het stoeltje op en neer en naar de zijkant bewoog. Ik keek goed hoe hij zat, iets onderuit, en deed de graafmachine na. De zitting stak vooruit als de bak. 'Ho! Daar zijn de stoeltjes niet voor.' Papa praatte altijd zachtjes. Hij deed het boek dicht nu. Mig bromde verder.

'Zullen we samen een huis bouwen van duplo?' Ik knikte, papa was goed in een sterk *boven* maken, ik ging alle poppetjes van ons gezin zoeken in de groene krat en sorteerde bouwblokken. De muur had echte ramen en de stoeltjes stonden in een kring. 'Is er een verjaardag?' Papa knikte. Ik zag de visite, verjaardagen waren fijn, dan maakte mama taart en schold niemand. Ik vergat dat het drie uur werd.

..

Het was het *zelfstandigleesuurtje*. Iedereen moest een boekje pakken op de plank voorin de klas en als je het uit had moest je naar de juf. Die schreef de naam van het boek op je blaadje en stelde vragen, je kreeg een krul als het goed gegaan was. De boekjes waren bejaard, ze waren geel en stonken en hadden een bruine voorkant. Lang niet zo leuk als de boeken met gekleurde plaatjes op de voorkant die je van opa en oma voor je verjaardag kreeg, of met kerst van de zondagschool. Ik koos een dunne over een meisje en had hem zo uit, het had maar dertien bladzijdes en grote letters en veel lelijke plaatjes. Ik ging in de rij staan bij de juf.

'Dat kan nooit, dat je hem zo snel uit hebt,' snauwde ze op haar normale toon. 'Ga maar weer zitten en het dan echt lezen!' Stil ging ik weer naar mijn tafel, we zaten in groepjes van vier, en las alles nogmaals. Dat ging oersnel, maar ik durfde niet nu al terug, dadelijk moest ik nablijven om laks gedrag en kreeg ik daarom weer straf van mama. Ik keek een beetje rond en bladerde wat. Toen de juf me riep ging ik schoorvoetend. Natuurlijk wist ik alle vragen, ik was echter nogal opgelucht toen ik een krul kreeg.

Als je klaar was moest je het hele dictee van deze week overschrijven van het bord; met kleurpotlood in plaats van vulpen en de woorden moesten de lijnen zijn van een tekening. Ik maakte rap een zonnebloem, een huis, een wolk met vogels, het stelde niets voor – ik zat echter muisstil want Hannibal mocht niet weten dat ik zo ongehoorzaam dacht anders kreeg ik alsnog die extra klassendienst.

De bruine plavuizen en parket waren koud dus ik had mijn *hondenvoeten* aan die ik met sinterklaas gekregen had. Omdat het dinsdag was, moest iedereen douchen en had ik mijn nachthemd al aan. Die had donkerroze ruitjes aan de mouwen en een vierkant bloemetjes op mijn buik. De rest was wit. Ik had hem al heel lang, maar het was mijn lievelings. Hij was van Zhetty geweest. Als ik sprong kon ik precies op het aanrecht hangen en water drinken uit de straal. *Zoef* zette ik mijn tandenborstel in het rechtse kastje. De keuken had

dezelfde kleur als mijn bed, geelbruin met van die donkere streepjes en veel ogen. *Grenen* noemde mama het, zij had heel vroeger voor het trouwen op een houthandel gewerkt.

Ze riep dat ik op moest schieten. Wat nou, het was nog vijf minuten tot acht uur – zo kon ik echter wel langer lezen in bed. Ik huppelde door de gang, maar mam riep me terug toen ik bij de onderste tree was.

'Heb je papa welterusten gezegd?' Ik keek naar de vloer, liep gedwee naar de kamerdeur en brabbelde vaag iets over de drempel. De blokjes in de kamervloer hadden allemaal krassen en het nieuwe *Perzische* kleed leek inderdaad wel platgeperst, heus niet zo zacht als vloerbedekking.

'Allemaal een kus!' Ma's stem klonk ongeduldig, het was dus oppassen geblazen. Papa las de krant en snel raakte ik zijn wang aan. Ik haatte kussen, het hoorde bij ruzie, aan het eind, maar niet omdat het echt goed was want ze gingen altijd verder, en het hoorde bij dat rare lachen als ze dachten dat niemand het zag en ze elkaars armen aanraakten.

'Ik hoeft niet,' bromde Mig en ook Zhetty schudde nuffig haar hoofd. Opgelucht rende ik in volle vaart langs ma de trap op. 'Niet stampen!' snauwde ze nog, maar ik was al op de overloop. Groep drie was toch fijn, ik mocht er stil *ik ga slapen ik ben moe* door zingen, en ook zelf naar school. Ik wiebelde op mijn knieën. Op mijn ronde *Winnie the Pooh* wekker die ik voor mijn verjaardag had gehad, kon ik zien dat ik nog acht minuten mocht lezen. Lekker lang! Jammer dat eerst het *bijbelsdagboek* moest.

..

Ik lag hoog in mijn bed. Het grijze dingetje op het dak vlak boven me wiebelde en leek net een beestje. Het was een vlekje, ik had het al erg vaak gezien en ik kon het ook voelen, het ging pas friemelen als je er heel lang naar keek. Mijn haar plakte vast aan mijn hoofd, zo warm was het, en ik was misselijk en kon niet slapen. Ik mocht mama niet roepen en ook niet tegen Dora praten, maar die sliep toch al, anders kreeg ik weer slaag op mijn blote billen. 'Je laat me voor niets opstaan!' schreeuwde mama dan al vanaf de trap. Soms bracht ze de mattenklopper mee.

Toen het bed pas nieuw was had ik een keer Dora bij me in bed gelaten toen ze niet kon slapen, op de foto ervan lagen we met onze armen over elkaars rug op onze buik te slapen, haar donkere zachte kopje als een soort ontplofte reuzenkwas naast mijn witte. Bij ma wist je nooit wat ze leuk of stom vond, je kon maar beter goed op je tellen passen.

Net bij het naar bed gaan had ik om *kokindjes* gevraagd, en de teil, maar ze had gezegd dat ik me niet zo aan moest stellen – ik was toch niet ziek, ik was ook gewoon naar school geweest! Maar nu voelde ik het echt in mijn buik en ik schoot rechtop. 'Mama! Ik slikte en slikte, als ik in bed spuugde werd alles nog veel erger, spullen bevuilen was een van de ergste overtredingen. Enkel iets kapot maken was erger, dat was echt geen optie. 'Mamaaa! Ik moet spugen!' Ik hield mijn adem in en mijn ogen wijd open – maar het gebeurde al. Ik schokte voorover en mijn hoofd bonkte.

'Wat is er gebeurd?' vroeg mama's stem kwaad naast me en ik zag een gelige drabbige viezigheid op de teken tussen mijn kleermakerszit, het zat ook op mijn nachthemd. Papa was er ook opeens en tilde me uit bed. Hij maakte een bad en deed de deken erin, ik kreeg een schoon nachthemd en mocht beneden zitten tot mijn nieuwe bed klaar was. 'Wil je op papa's plekje slapen? Dan gaat papa in jou bed.' Ik was al tijden te groot voor tussenin. Snel schudde ik van niet, misschien spuugde ik ook op hun bed en kreeg ik alsnog slaag.

De volgende dag kreeg ik met mijn eigen deken een bedje op de bank, en appelsap uit een pakje, en mocht ik zelfs een muziekje kiezen toen mama naar de winkel ging. Zo was ziek zijn best leuk. Die zaterdag haalde papa ons stapelbed van elkaar zodat mama beter bij de lakens kon, dat vond ik wel fijn, zo kon Dora niet meer mijn matras omhoog duwen met haar voet als ze niet kon slapen, ook al geloofde mama dat nooit.

..

Meestal ging ik met Mireille spelen en nu waren we samen naar Jetta gegaan. Die zat ik ook in onze klas en woonde aan de andere kant van de speeltuin. We waren oud genoeg om overal heen te gaan, als we maar opletten dat we om kwart over vijf thuis waren voor het eten. Buiten speelden we meestal met kerkkinderen uit de buurt, het liefst met oudere dan wijzelf, kleintjes mochten alleen als we moesten oppassen.

Bij Jetta's voordeur was geen straat maar een stoep en daarna gelijk hoge struiken en een grasveld. Tussen de bosjes waren allemaal gangetjes en onder de bladeren hadden we zo een hele grote hut. Bij het hoogste stuk konden we er zelfs rechtop zitten en Jetta's broer had daar een omgevallen gladde boomstam naartoe gesleept. Dat was onze bank. Als er iemand over de stoep voorbij liep, waren we muistil. Soms schreeuwden we opeens enge geluiden maar daaraan deed ik nooit mee. Ik vond het fijn om zo'n huisje te hebben waar ik nooit goed op hoefde te letten, niemand was er boos en het rook zo lekker naar aarde en blaadjes. Af en toe kregen we zelfs extra snoepjes van iemands moeder, dat gaf flinke moed om hoog in bomen te klimmen.

Dit keer paste ik wel goed op dat ik mijn jas niet vies maakte. Die was rood met geel en groen; de vorige keer hadden er allemaal lichtgrijze spettertjes opgezet van de plassen op het grasveld. Ik was naar boven geslopen en had in de badkamer met mijn eigen washandje en het blokje *sunlightzeep* alle vlekken eraf geboend, dat had ik mama al zo vaak zien doen, maar het duurde zo lang – dadelijk wilde er iemand naar de wc en was ik betrap! Ik had hem met de droge kant voor aan de kapstok gehangen en mama had niets gemerkt, maar ik zou zo'n risico niet nog eens nemen! Ik haatte regels schrijven voor haar, maar het was nogal dom geweest van mezelf, we hadden niet voor niks laarzen in de schuur en oude speelkieren.

We speelden een hele tijd *columbusje* en zwierven met ons allen rond huizenblokken en door bosjes – allerlei nieuwe landen ontdekkend die verdacht veel op de onze leken, er sterke, vriendelijke indianen ontmoetend. Dat zag ik aan hun vredespijp. Na een hele tijd moesten we naar huis; het *kapoentje* op mijn horloge liep alsmaar rondjes, dat was de secondewijzer, ik was trots op dit dure verjaardagscadeau met het rode bandje. Rap riepen we dag tegen Jetta en bij de pony beloofde ik Mireille morgen weer samen te spelen.

Thuis gingen we alvast eten, ook al was Miguel er niet. Hij was vissen en kwam weer al een halfuur te laat, met bruine handen en vegen op zijn gezicht. Zhetty trok een gezicht maar ma snoerde haar mond. 'Als hij gaat vissen vergeet hij de tijd, daar kan hij niks aan doen, hij is een jongen!'

Papa maakte een toren van andijvie voor Dora, in het kuiltje bovenin mocht een schep jus, dat was lekker. Ik kon dat natuurlijk zelf, een trap rondom, omhoog, de gehaktbal ernaast. Die bewaarde ik voor het laatst.

..

In het keukenkastje naast de afzuigkap, boven de pannen, zat alle koek en snoep die mama had, de chips zat in de gangkast onder de trap. Normaal kregen we alleen een *halfviernoepje* en een *halfvijfsnoepje* – een grote bij de limonade uit school en tijdens het spelen een kleine – maar er stonden nog allerlei andere doosjes en dichte verpakkingen. Over het algemeen was het geen goed idee erom te vragen – tenzij je heel zeker was dat ma in een goede bui was. Ik vroeg me altijd af waar het lekkers voor was, afgezien van het oud worden tijdens visite imponeren.

Om extra drinken vragen was ook nooit slim. Bij het ontbijt, in de pauze op school en bij het middageten kregen we een glas melk, uit school kreeg je limonade, en alleen als je tien was kreeg je 's avonds nog een keer *limo*. Enkel als het bloedheet zomerweer was, werd de vraag om een glas water geprezen met weldenkendheid over je gezondheid.

Je wist nooit waarom ma of pa plots goedgehumeurd waren, al gaf je de pogingen tot bevordering ervan nooit op, maar vandaag was het zo – we mochten speciaal snoep kiezen uit de matte *tupperdoos* met het donkerblauwe deksel. Ik had zo'n ijsje gekozen; het plastic hoortje was oranje, het bolletje van lichtgeel keihard pulver en de vulling van wit, zuur, prikkend poeder. Snoepkettingen hoefde ik niet meer, die waren voor goedgelovige ukkies die zich er mooi door voelden.

Eigenlijk was mijn ijsje al lang op maar ik had hem nog steeds in mijn mond toen ik ging strijkkralen – eigenlijk had ik geen zin, mama wilde ze toch nooit strijken en van de mooie kleuren waren er veel te weinig. Ik was al een kwartier lila's aan het zoeken, voor de jurk van het meisje, dat was mijn lievelingskleur, ik had er vroeger in groep twee een trui van, die had oma gebreid, met Jip en Janneke. Ik had er al dertien in het ijsje gedaan zodat ze niet zouden vallen maar dat was echt veel te weinig. Eigenlijk wilde ik net als Mig in een echt bos bomen beklimmen of middenin grote krekken durven vissen, maar ik was een meisje en het regende een beetje. Berustend beet ik weer op het ijsje om verder te zoeken en toen ik langs mijn tanden inademde schoten er harde dingetjes mijn keel in.

Oh, de lila's! Ik hoestte keihard en mijn *doorslikker* kwam steeds omhoog, maar ik hield me zo stil mogelijk, anders zou mama het horen in de keuken en me weer uitschelden voor dom kind. Ik slikte zo vaak ik kon en voelde schrapend ze zakken, opgelucht dat ik niet zou stikken en in de hel zou komen, begon ik snel op te ruimen. Waar zouden ze eigenlijk blijven? Zou ik ze kunnen zien als ik moest drukken?

In de dagen erna was er in het wc-water niets vreemds te bekennen aan mijn poepjes. Misschien zouden ze wel altijd in me zitten en mijn blinde darm ziek maken zoals in het bieboek!

..

Wat weken later had ik nog steeds geen vreemde pijn gekregen. In de kerk peinsde ik erover, want ook al zaten we in de zevende bank van voren en kon je de preekstoel goed zien, we hadden geen predikant dus saai voorlezers en de dominees die soms kwamen praatten half roepend over zaken die ik nooit begreep. Ik wist wel dat het belangrijk was, om heel misschien een nieuw hartje te krijgen en naar de hemel te mogen, maar ik kon er echt niets aan doen dat ik altijd aan andere dingen dacht. Vooral aan de snoepjes.

We mochten er drie, aan het begin van de preek, om precies half en na de tussenzang, uit je eigen zondagse tasje – ik had al allerlei aftelspelletjes uitgevonden. Eigenlijk waren *mentos* gewoon grote *dummy's*, zo zoet en ze gaven veel speeksel, ik hield van de kracht die ik moest zetten om mijn kiezen weer van elkaar te krijgen.

Hoe ging dat eigenlijk in je buik? Het gekauwde voedsel en het drinken werden apart gedaan, voor het drukken en plassen, zou er een soort zeefje in de buis onder je maag zitten? Maar waar bleven de stukjes dan, en als er een zijbuis was zou daar ook water in kunnen stromen. Papa had van die geribbelde, gele buisjes die konden buigen, maar mijn buik voelde daar veel te zacht voor, en na de zeef zou er een fijnmaler met tandwielletjes moeten zijn of zoiets, maar in je buik zaten geen harde dingen.

Ik duwde met mijn hand, ma stootte me keihard aan en ik voelde mijn hoofd knalrood worden. Stel dat iedereen keek!

..

Geconcentreerd peurde ik aan de enorme wrat in mijn rechter handpalm, vlak onder mijn wijsvinger. Kleintjes gingen door het doorzichtige, bruine spul erop te stippen voor het slapen gaan vanzelf weg en bij deze werkte het nu ook, het centrum begon in korrels los te laten. Het was alsof er een vloek van me afgleed, alsof ik rein werd. Toen ik een keer een korstje op mijn bovenlip had van het vallen had Lola's moeder gezegd: 'Je hebt toch geen schurft?' Ik had geen idee wat was, vast een ziekte, ze keek er heel vies bij. Ik had stil

geschud en alsnog mogen komen spelen, maar toen het wondje weg was, was er meer heel dan alleen mijn lijf.

Je kon niets aan zo'n klein plekje doen, maar iedereen wist erdoor dat je onwaardig was, vies en slecht. Ma's voetstappen in de gang – snel deed ik alsof ik las in *Gijs en Geeske maken plannen*. 'Hup, je eigen plank en kamer opruimen! Opschieten, nu!' Hoe dikker ze werd, hoe grimmiger. Zhetty was op haar kamer op de nieuwe, gedeelde zolder, ik had de meneer zelf met enorme gipsblokken de muur zien bouwen, maar Dora en ik stonden direct op. Aan onze klerenkast mochten we niet zitten dus boven waren we snel klaar en daarna begon ik wat doosjes heen en weer te schuiven in de kamerkast waar ieder een eigen speelgoedplank had. Alles wat ik niet meer hoefde legde ik op een stapel.

'Kieshoop! Op de trap!' schreeuwde ik half luid en stiekem hoopte ik dat Mig er ook een zou maken, die had altijd leuke spullen. Maar er kwam niemand, zelfs ma niet om het klusje te controleren, en ik verveelde me. Eigenlijk wilde ik stiften of knutselen, maar dat mocht sowieso alleen op dinsdag of zaterdag –als we 's avonds in bad moesten, want met vieze handen naar school was onfatsoenlijk en een bad kostte water en tijd– en dan mocht het alsnog bijna nooit omdat het rommel gaf. Liet me dan ook gewoon zelf afdrogen! Altijd samen met Dora in bad moeten was ook stom, die poepte in het water en maakte de badpuzzel in de war.

Ik pakte mijn kleurpotloden en ging aan de grote tafel zitten, dan was het toch nog een beetje speciaal. Misschien ging ik morgen wel bij de burens spelen, met het kleine hondje, ook al mocht dat niet van mama omdat ze een broek droegen. *Openbaren klapsigaren, pijpje in de mond en een broek vol stront* zeiden de grote jongens op ons schoolplein altijd maar waarom wist ik niet. Je mocht het wel gewoon zeggen dus het was geen vloeken zoals *hartstikke*, daar kreeg je standjes of een mep voor. 'Aan hard stikken is niets grappigs!' snauwde ma dan. Bij de tekening van een beer bij een meertje stopte ik met bladeren en klikte mijn grote *bruynzeeldoos* open.

'Uh! Rechtop zitten! Anders stop ik een bezemsteel achter je schouders en knoop ik je er stevig aan vast! Ook met eten en slapen!' Zonder te verblikken of te verblozen schoot ik rechtop en maakte bijna een kras met de lichtgroen.

Het werd bijna lente maar ik moest nog steeds mijn winterjurk aan. Die was rood met witte stippen, een wit kraagje, rode knopen en plooien bij mijn buik. Ik vond hem best lelijk maar mama koos en ik moest weleens ergere aan, waar ik me echt kapot in geneerde. Nieuwe kleren waren altijd voor de zondag, alleen met de schoolfoto's had ik deze ook aan moeten en de moeders hadden weer gezegd hoe mooi mijn haar zat – ingevlochten bovenop en los langs de zijkant. Ik vond het afschuwelijk, niemand had dat, maar tegelijk vond ik de complimentjes fijn.

Hoe kon je trots zijn op iets waar je je voor schaamde?

Met opstaan was alles normaal geweest, maar daarna had ma gezegd dat we met Myrna naar de kerk moesten. Die woonde *schuintegenover* en paste altijd op als papa en mama naar een verjaardag moesten; als we lief waren kregen we een gulden. Maar naar de kerk zonder ma was nog nooit gebeurd! Ik vond het nogal bijzonder en was erg braaf, ik zette mijn paarsroze hoed met veren niet achterstevoren en ging niet met mijn hoofd op de *bijbelplank* liggen zodat het geval viel. We kregen teveel snoepjes en thuis limonade en een stroopwafel en Zhetty zei dat de baby nu kwam. Zij wist alles altijd heel goed!

Na een hele poos kwam mama de tuin in, ze had iets wits vast, papa kwam wat later. Ik durfde niet te gaan staan. Mama ging stil op de klein bank zitten, de baby zat in een soort handdoek met een mutsje en Zhetty aaide haar. 'Ze heet Amy,' zei papa. Om de beurt mochten we de baby vasthouden, van groot naar klein, en papa maakte foto's ook al was het zondag. Ik was bang dat ik haar liet vallen en voelde me tegelijkertijd heel speciaal, maar ze was niet zwaar. Ze kneep vuistjes en had haar dikke oogjes dicht, maakte soms smakjes. Ik was heus niet zó klein toen ik was geboren.

Boven stond de wieg in het kleine kamertje, de donkerbruine waar we vroeger allemaal in hadden geslapen, naast de bijpassende commode, voor wat afgepeurde plekken op het behang. Ik deed het lichtgele hemeltje wat verder dicht. Ik zou niet meer krom of smerig zijn maar foutloos helpen en niet zeuren, want ik kreeg een serieuze leeftijd – ik werd vlak na de grote vakantie zeven, in groep vier. Dan zouden we samen een echt leuk gezin zijn, zoals ook in boeken stond, als er een baby werd geboren was iedereen blij en aardig en waren alle dingen fijn.

..

Nog één keer had ik voorgesteld dat de hond wel opgesloten kon in een kamer waar ik niet kwam, maar ik mocht echt niet naar het feestje. Erger was dat ma over die astma had gepraat waar ik bij stond, alsof ik geen oren had. Ze zei op zo'n speciaal toontje dat ik er hangerig van werd, maar ik zeurde juist nooit! Ik schaamde me een aap. Ze meende die bezorgdheid niet eens, het was alleen om interessant te doen, ze controleerde nooit of ik mijn puf nam en het was altijd Zhetty die de blauwe bracht.

Er was heus niets mis met me, ik kon gewoon naar dat feestje, maar hoe maakte ik dat ma wijs? Zeuren leverde straf op dus ik trok mijn schoenen aan en ging buiten wandelen met Liesje, zoals Zhetty met Amy deed, langs de pony's en schapen. Dora had mijn wagen en ik stuurde haar weg, ze nam de blauwe maar, de roze was van mij. Dora rukte en begon te huilen. Ma stampte vanuit de keuken de kamer in.

'Zij begon! Zij had niet om mijn kinderwagen gevraagd!' zei ik snel, berekend op haar hand. 'Je liegt! Dora is nog veel te klein, die doet zoiets niet!' Ik deed een stapje achteruit,

stamelde: 'Echt wel.' Ze trok wit weg. 'En nu lieg je dus nog een keer! Hondsbartaal!' Ze schreeuwde wel erg hard dit keer.

Liegen durfde ik niet, want dan kon je geen nieuw hart krijgen, maar ik zei niets meer anders kreeg ik oorvijgen of klusjes. Zodra ze weg was, glipte ik de tuin uit en rende tot ik niet meer kon, ging in de buis in de speeltuin zitten. Ik hoorde iedereen maar niemand kon me zien. Het was mijn eigen schuld, ik wist dat mama me nooit geloofde en had het beter moeten oplossen met Dora – bij Zhetty hilde ze nooit.

..

Vanmiddag had ik met Mireille in de megabosjes achter de rode velden gespeeld, soms vond je daar hele goede tennisballen, maar nu waren we allemaal in bad geweest en met ons allen pompoentjes aan het maken. Ik had van Zhet en Mig geleerd hoe ik de kartonnen moest knippen, zij hadden dat vroeger van papa geleerd, hoe groter de cirkels hoe groter de pompoen. In de oude, witte zolderkast, in de oude naaidoos, zaten bollen wol die we mochten gebruiken. Om sneller te rijgen deden we draden een paar keer dubbel.

Ik maakte lila vlekken nu, zoals een lapjeskat, en toen het wikkelen klaar was vroeg ik papa of hij rondom wilde knippen, ik was daar helaas niet sterk genoeg voor. Tijdens het stukje voor stukje open ploppen kon ik al zien hoe het werd, maar na het vastknopen met *vissergaren* en het wegscheuren van de kartonnen, was ik pas echt trots – zo rond en zacht! Heel de avond hield ik mijn pompoen op schoot en voor ik ging slapen knoopte ik de bal aan de spijl van het hoofdeind, vlak bij mijn gezicht.

..

Mijn bed stond naast het raam. Omdat ik twee jaar ouder was dan Dora mocht ik een halfuur later naar bed maar meestal was ze nog wakker. Na het vijf minuutjes lezen was ikzelf ook nooit moe, soms gluurde ik achter het rolgordijn naar de grote jongens op het voetbalveldje die er vuurtjes stookten en bijna altijd fluisterde ik met Dora. Je kon toch makkelijk aan de gangdeur horen of er iemand naar boven zou komen.

We deden het orenspel, om beurten zeiden we iets, steeds zachter, en testten ons gehoor. Dora zei altijd ja. Na een tijdje zei ik niets meer en toen ik vroeg 'hoorde je het nog?' zei ze weer ja. 'Dat kan helemaal niet, ik zei niets!' fluisterde ik triomfantelijk. Zie je, ze speelde vals, ik dacht het al – ik was heus niet altijd dom! Nu kon ik nog minder goed slapen van blijdschap. 'Welles!' siste ze terug. De kamerdeur beneden knalde open en ik schrok me lam. Dora was ook muisstil en ook al ging ma naar de keuken, ik lag nog een hele tijd te bonzen.

..

We gingen bijna nooit naar opa en oma want het was wel een uur rijden, maar vandaag werd oma drieëntachtig en ik moest een mooie jurk aan. Ik koos de gele met dunne groene en bruine ruitjes, de kraag en de rand onderaan waren ook geel en hij had bobbeltjes op de ruitjes. Hij was heel wijd zodat ik er goed in kon rennen. Toen papa en mama twaalvenhalf jaar waren getrouwd en we op de foto gingen bij die meneer met paraplu's, en daarna met het feest in het zaaltje, had ik hem ook aangehad.

Samen met Dora zat ik op de achterste bank van onze donkergroene *Renault*. Daar kon je de ventilator niet voelen en de muziek amper horen – Zhetty en Miguel werden echt altijd voorgetrokken! Vanaf de tunnel kregen we om de tien minuten een snoepje, maar er waren zelden pepermuntballen, dus ik peuterde zo'n grote Engelse drop los zodat ik er langer mee deed.

Op de verjaardag waren altijd wel honderd mensen, ik kon de meeste herkennen, maar alleen de echte ooms en tantes kwamen ééns per jaar bij ons, na Nieuwjaar, als ze pa's en ma's verjaardag vierden, dat deden we tegelijk omdat er maar twee dagen tussen zaten.

Samen met Dora zat ik in een hoek aan een tafel, de kleurplaten waren kinderachtig en het jochie pakte toch alles af. Ik leerde namen uit mijn hoofd als men elkaar riep.

'Ga iedereen een hand geven, we gaan zo naar huis,' zei mama en we stonden op maar niemand zag ons en er doorheen praten was brutaal. We liepen rond de tafels zodat mama dacht dat we gehoorzaam waren. Oma was wel aardig, ze gaf ons bij haar thuis altijd *babbelsnoepjes* uit het blikje met een huis erop dat in het raam tussen de keuken en de gang stond. Nu vroeg ze of het goed ging op school en lachte, ik knikte, zou ik zeggen dat ik een negenplus had voor dictee en een tien voor de psalm?

'Het gaat echt zó, bij allemaal!' zei mama al en ze sjeesde haar duim door de lucht. 'Ik heb de rapporten hier, dan kunt u het zelf zien.' Ze griste haar tas van de grond. Niemand zei verder iets tegen oma, ik wist niet zeker of dat mocht, als mama sprak moest je stil zijn. Wat later gaf ik oma een hand en in de auto zei niemand iets. Maar de rijksdaalder voor mijn spaarpot glansde en warmde op in mijn hand.

..

We hadden gespeeld, Dora en ik. Eerst had ik met Amy op schoot achter de *eenzits* gezeten, ze kon al zitten en *mamama* tegen Zhetty zeggen, en ik had haar alles verteld wat ik over de Heere Jezus wist en ze had heel goed geluisterd, terwijl ze me aanstaarde met haar grote bruine ogen. Maar toen Dora eraan kwam, had ik onze knutseldozen gepakt en we hadden gevlochten met papier. Door het raam zagen we Leah komen, het buurtje uit Dora's klas, maar toen we in de gang liepen hoorden we ma half luid schreeuwen vanaf de overloop.

'Ik ga echt niet jullie zo opruimen hoor, je bekijkt het maar! Anders ga ik gewoon weg! Ik ga mijn koffers pakken en als je morgen uit school komt ben ik weg! En ik kom nooit meer terug!' Snel sleepte ik Dora mee terug naar de kamer. Papa ging ook weleens weg, als hij de vakantie stom vond, zonder wat te zeggen, dan ging hij alvast naar huis. Ik merkte er nooit iets van. Dat was anders. Had mama dit weleens eerder gezegd? Waren we zulke vreselijke kinderen om te hebben? We konden toch niet elke dag alleen zijn, wie moest dan eten koken? Mijn keel was dik en ik kon amper adem halen.

Toen we na het opruimen door de tuin liepen, maakten ma's ogen achter het bovenraam me zwaar. Ik wilde dat ik er niet was, dan was ik ook voor niemand lastig. Na het spelen gluurde ik voorzichtig om de hoek van de schuur; mama was in de keuken. Misschien ging ze echt morgen pas, dan hadden we vandaag tenminste nog eten.

..

Eindelijk had ik nieuwe sandalen, maar die waren voor de zondag, papa had de zool van de oude gewoon vastgelijmd, zo onder de tafelpoot. Hij zei dat die schoenen konden drijven omdat het van kurk was.

'Wil je op mij lijken en je lichtblauwe rok aan?' had mama vanochtend gevraagd en ik had gedwee geknikt – de rok was erger dan die sandalen. Toch was ik vrolijk, want we zouden afscheid nemen van juf Hannibal. Ze ging nooit mee naar groep vier, alleen bij ons, maar nu waren we eindelijk van haar af. Ons lokaal was naast groep acht, naast Zhetty, maar alsnog was alles enorm kinderachtig. Met netschrijven deed ons groepje altijd een wedstrijdje wie het eerst klaar was, die ene regel met rood voor de mooiste regel van de klas was toch voor kleuters. En juf had gezegd dat ik luider moest lezen. 'In de pauze op het plein kun je ook schreeuwen, dus nu kan het ook harder.' Ik schreeuwde nooit buiten, ze loog, dat deed ze zelf altijd; ik was op mijn normale manier verder gegaan.

Na de vakantie bracht ik samen met Mireille de *oppasplant* weg, zonder haar aan te kijken. We hadden een nieuwe juf nu, juf Radijs. Ze was jong en heel mooi, met zwarte krullen die ze met een klip omhoog spelde, heel sjiek, en ze lachte veel en schreeuwde nooit en zei aardige dingen.

Mireille was verhuisd, als ik naar school liep kwam ik langs haar huis en iedere ochtend wachtte ze op me. Haar moeder bewaarde de *klaarover* spullen voor de grote zebra bij hun huis en als Mireille die aan een moeder moest geven voelde ik ons heel gewichtig. Ik zat ook naast Mireille in de klas, in de middelste u; school was leuk nu. We spaarden punten en vullingballetjes en tijdens tekenen mochten we zacht praten. Uit school deden we onze klusjes thuis altijd samen.

In de herfst kreeg ik een crème, strakke overgooier, precies zoals de juf had, en ik voelde me erg volwaardig en modieus. De bruin met wit geruite bloes eronder had bubbeltjes, zo mooi! In de klas liep ik ferm naar voren toen ik klaar was, *klap klap* hoorde je bij iedere stap als de stof strak trok. 'Heb je een nieuwe jurk, mooi hoor!' zei de juf. Ik knikte glunderend en wilde dat het nooit meer anders werd.

..

Zhetty was vier jaar ouder dan ik, dus ze zat nu op de hogere school en was iedere dag laat thuis met de fiets. Daarom moest ik meer klusjes doen en was de serieuze rol van *goed groot mens* die ik met de geboorte van Amy op me had genomen alleen maar belangrijker geworden. Zhetty's voorbeeld was nu nog prangender – ze was handig en snel, kon goed voor Amy zorgen, had prachtig lang haar, leerde andere talen en maakte nooit lawaai. Ze had alleen maar strakke rokken en was echt een dame. Als ik zoals haar werd, zouden mensen ook trots op mij zijn.

Dan moest ik niet zoals vanmiddag het potje geel omgooien tijdens het *zandschilderen*; Zhet hielp me met de zon maar ik wilde de andere geel, dus wees ik snel en *toink* daar lag het. Ik had ook niet zo veeleisend moeten zijn!

'Kijk dan ook uit!' Ze klonk fel, haar ogen stonden beschuldigend, maar nooit gevaarlijk zoals bij ma. Ik begon het zand op een hoop te veggen. 'Doe dat maar niet, wacht maar, dan gaat het sneller.' Het was eerlijk dat ze zo klonk als je zusje iets doms deed. Ma kwam binnen.

'Stom kind! Je moet ook rustig zijn als we knutselen! Hup, de kamer uit. Je zit hier alleen maar in de weg!' Haar grijze ogen waren kil en haar gelaat bleek. Ze zuchtte. Ik boog mijn hoofd, al had ik het niet expres gedaan. Stil schuifelde ik naar de gang. 'Hé, hier blijven! Na stomheid ook nog eens een ander op laten ruimen! Lui kreng!' Dat was niet eerlijk, welke van de twee moest ik nou gehoorzamen? Ik was woedend op mezelf – ik kon ook niks, zeker geen fouten herstellen, en ma's zeldzame knutseltoestemming verpesten was heel erg voor de rest. Dadelijk mocht het maanden niet meer!

De volgende ochtend stelde ik ma voorzichtig voor dat ik géén vlechtje meer wilde bovenop en dat ik mijn haar lang wilde laten groeien – zoals volwassenen. Wonder boven wonder stemde ze toe.

..

Op een zaterdag gingen we naar een feest van de dikke, ongetrouwde tante – ze zat vijfentwintig jaar in het onderwijs. Heel veel mensen die er waren kende ik niet en de eigen familie zei toch nooit wat tegen me omdat de nichten allemaal zelf al mevrouw waren. Ik liep wat heen en weer met Dora maar na een tijdje moesten we gaan zitten omdat het *buffet* begon. Ik wist niet wat dat was, maar een meneer bad en ik lag met mijn hoofd op tafel naar de rij nieuwsgierige mensen te kijken.

'Doe die duim eens uit je mond, kinderen van acht duimen niet meer!' Ik negeerde ma. 'Dan nemen we een puf!' zei ze keihard en pijlsnel schoot ik rechtop – ik ging niet en plein public voor schut staan. 'Nee.' Gefocust keek ik naar mijn handen, probeerde niet op de mensen om me heen te letten, ze mocht niet denken dat ik zomaar wat zei en me er niet aan hield. Even later tikte Zhet me zachtjes aan en fluisterde dat ik mee moest komen naar de wc. Ik stond terstond op.

'Doe het hier, zo ziet niemand het.' Ze had mooie ogen, donkerbruin met goud. Ik pakte de puf alleen maar aan omdat ze me net had gered. Terug aan tafel zag ik dat er patat was, dat aten wij thuis bijna nooit. Voorzichtig tikte ik papa met één wijsvinger één keer op zijn hand.

..

Nu het zaterdag was durfde ik te vragen of ik mocht knutselen. 'Als je je eigen rotzooi opruimt, dan.' Alsof ik me daar nooit aan hield. Ik pakte mijn knutseldoos van mijn plank en de lijm uit de *secrétaire* en keek naar het plaatje uit het krantje in mijn hoofd.

Eerst plakte ik een lichtgeel vel rond de wc-rol, en daarna koos ik een donkerrood papier met snedes, die was iets hoger dan de rol als ik hem eromheen legde, dus als ik hem langs de twee randen vastlijmde gingen alle stroken bol staan zoals de mouw van Willem van Oranje. Het geel stak er prachtig tegen af! Met blauw moest er een etage in de ene kant van de rol, dan kon er een kaarsje in. Met die uit de visvorm in de vensterbank mat ik de diepte, ik werkte erg precies en was zo klaar. Kordaat ruimde ik alles op en gaf toen de kaarsenhouder aan mama.

'Kijk, met eten kan er al een kaarsje in, dat is gezellig,' zei ik hinterig. Haar ja of nee zou verraden of ze ook echt geloofde dat ik mijn best voor haar deed.

..

Het was fris en ik liep snel voorbij de kinderboerderij naar de ingang van de speeltuin. Ik hoorde hier al dat de schommels vrij waren, ik zou zo hoog gaan dat ik over de balk heen heel de speeltuin kon zien en dan met een plofje terug zou vallen in de zwaai naar de volgende top. Bij de kippen remde ik af – op het hoge hek van de ingang zaten allemaal grote jongens, ze lachten luid. Ik dreutelde wat heen en weer en toen er andere kinderen ongehinderd langs de jongens liepen, floepte ik er met een bonzend hard achteraan. Ik voelde het gegier van de jongen met het petje op mijn rug trillen. Hij rookte een peuk.

Ik ging naar de schommelband in de verste hoek en nam me voor pas naar huis te gaan als ze weg waren. Gelukkig kwam Mig eraan met een buurjongen, ze duwden me hoog in de rondte en daarna gingen we van de glijbaanberg af rollen, die was zo hoog als de slaapkamers van de huizen er naast. Heerlijk was dat, op je zij liggen, armen glad en alles slap, vers gras ruiken, en dan *rambambam* naar beneden. Flink snelheid maken en het liefst nog behendig met je lijf nawentelen tot halverwege de speeltuin.

's Avonds was het stil want mama was naar de vrouwenvereniging van de kerk. Alleen papa was in de kamer en toen ik *truste* zei bij de drempel legde hij vanzelf de krant weg. In de gang mocht ik op de tenen van zijn pantoffels staan en omdat hij mijn handen vasthield kon ik achterover hangen. Heel langzaam liepen we met reuzenstappen naar de trap en ik grinnikte omdat ik door mijn gebogen nek alles ondersteboven zag.

Dora sliep dus ik deed heel zachtjes. Toen ik onder de deken lag, hield papa zijn hoofd even schuin.

'Heb je het koud?' Ik knikte en hij wreef met zijn handen stevig over de zijkant van mijn armen en benen, het tintelde en ik lag gelijk lekker stevig ingepakt. Op de overloop riep hij Zhetty en Miguel om te gaan drinken, maar deze keer vond ik dat niet zo heel erg. Soms wist ik niet zeker of *groot mens* zijn wel echt *goed* voor je was.

..

Ieder voorjaar was er in de kerk een *vrouwenverkoop* voor de zending, ze waren zowat het hele jaar druk met voorbereiden. Vooral mama want die was *penningmeester* van de vrouwenvereniging. Ik had thuis geholpen de paar honderd grabbels in te pakken, in de papieren zakken van de groenteboer, dus dat werd makkelijk kiezen. Ook al begon de ochtend met preek en gebed, het was altijd een hele belevenis.

Van ma kregen we vijf gulden en ik had ook een boekenbon van een of andere bijbelse puzzel. Als ik eerst grabbelde, kon ik dat zakje als tas gebruiken voor de rest. In de hal was zelfgemaakt eten en ook kaas en bloemen en bij de keuken kon je flesjes appelsap of *yoki* kopen. In de grote zaal was een boekentafel – ik had al in de folder van de boekwinkel gekeken welk boek ik wilde – en speelgoed, snoep, zelfgemaakte plantjes, poppenspullen en kaarten. Ik kende bijna alle tantes van de *vrouwensjees*, ze waren druk met afrekenen maar babbelden toch tegen me.

Thuis had papa *bruine bonen appelmoes* gemaakt en we aten zonder ma, want die was de opbrengst aan het tellen. Ik had mijn nieuwe zebraatje stiekem op schoot, hij was zo zacht en heus niemand zag het!

..

Gisteravond was het ouderavond geweest, dus nu zat er iets speciaals in het kastje van mijn schoolbankje; voor de pauze. Ik had *roló* gekozen, ik voelde de chocola en stroop al aan mijn tanden. Snel pakte ik mijn kleren van gisteren van de stoel, want onaangekleed wakker zijn was schaamteloos, en legde mijn nachthemd opgevouwen onder het kussen. Ik stopte mijn hemd in mijn onderbroek, dat moest van ma, en eensklaps zag ik het – er zat een enorm gat in mijn shirt!

Het zat aan de zijkant en eigenlijk was het meer een soort hoekscheur, als ik mijn arm ervoor hield zou ma het misschien niet zien. Straks tijdens het eten zat de tafel ervoor en daarna mijn jas en uit school zag ik dan wel weer, zou ik liegen dat de jongens het hadden gedaan?

Dit shirt was pure gulheid, dus was het extra erg. 'Maar het is wit, dat wordt snel vuil, en het is duur,' had ma in de verre christelijke winkel gezegd en toch had ik het gekregen. Ik voelde zacht aan het geborduurde paard en toen aan de ruiter. Paardrijden leek me zo vrij! Vanaf Amy riep ma of ik klaar was, Amy sliep nu bij Dora en ik had de kleine kamer met de *luchtzuiveraar* naast mijn bed. Ik bleef half voor de deurpost staan.

'Wat is er met je shirt gebeurd?' Ik keek omlaag, mijn hand zweefde voor het gat. 'Oh... uh... ik weet het niet!' mompelde ik en vanuit mijn ooghoek checkte ik haar gezicht. Mijn benen begonnen te trillen. 'Je weet het wel! En je gaat me nu vertellen hoe het gekomen is!' Ze sprak snel en luid en liet Amy los. Ik wenste dat ik het wist, dan kon ik tenminste iets zeggen, maar ik was onvoorzichtig geweest en dus ondankbaar – een slecht kind. Ik vond het gat vreselijk maar dat geloofde ze toch nooit. Ze had het over een *winkelhaak*, maar wat had dit met een winkel te maken?

'Betuig je berouw!' Haar hoofd was knalrood. Ik boog mijn hoofd diep, als ze ook maar dacht dat ik huilde, kreeg ik straf voor krokodillentranen of toneelspel; dat viel allebei onder liegen. Keihard beten mij kiezen op elkaar. 'Sorry,' stamelde ik, mijn hand bewoog iets want ik wist niet hoe ik moest staan, en af en toe gluurde ik omhoog.

'Dat is veel te goedkoop! Lekker makkelijk, je zegt gewoon sorry en alles wat je expres doet is weer goed!' Ze siste. Ik had geen idee wat te doen. 'Jij ondankbaar nest, een kreng ben je! Kniel dan, kniel!' Ze schreeuwde en wees. Amper zichtbaar schudde ik nee, als je voor een ander knielde dan de Heere ging je naar de hel zoals Korach, Dathan en Abiram. 'Hup, wat denk je wel, schofterig kleintje van negen!' Haar stem sloeg over en ik wilde krimpen tot een mier.

'Moet ik nog lang wachten? Buig, kniel!' Mijn binnenste kromp ineen toen ik door mijn knieën zakte, precies zoals ik net met het ochtendversje nog deed. Ik wankelde toen haar hand mijn wang raakte, wurmde wat later een halve boterham door mijn keel en bij Mireille gloeide mijn gezicht nog. Die zaterdag naaide ma mijn shirt en zei er nooit meer iets over.

..

Omdat we schoolmelk hadden en ik nooit een koek mee kreeg, had ik zelden een tasje bij me, maar nu kneep ik de hengels boven de bieboeken fijn. Het was een rechthoekig spijkertasje, met twee hengsels en een roze vogel erop geprint, stukken beter dan zo'n felgekleurd rugtasje. Ik had de boeken niet gelezen, ze waren saai, maar van ma mochten we niet op de gewone bieb van ons dorp.

Bij de *hobbels* aan het begin van het plein kromp mijn hart ineen. Een week terug had een meisje uit Mig's klas dat in ons rijtje woonde, gevraagd of ik met haar wilde spelen – ik had vereerd geknikt – en we zaten in de tent die ze van een pallet, een kistje en oranje zeil had gemaakt.

'Ik ben de god en jij de priester, jij aanbid en brengt wierook. Kijk, zo.' Ze boog gracieus. Wat *wierook* was wist ik niet maar het hoorde bij afgoden en heidenen. Dit was spotten!

'Snap je het?' Ik durfde niet tegen te spreken, je kon nooit tegen grotere personen op en ik wilde deze waardige vriendin niet kwijtraken, dus ik knikte. Zoals gesommeerd kwam ik nederig binnen vanaf de *hobbels* en boog diep met mijn handen vlak tegen elkaar. Zij reageerde niet vanaf haar sokkel en al snel vluchtte ik weer weg – niemand wist het maar de *Heere* zag alles! Hij zou me vast dood neer laten vallen, door een blikseminslag net als bij Maarten Luther, zodat mijn *genadetijd* om was. Vergeving was alleen voor enkele vrome mensen die *uitverkoren* waren, maar die deden natuurlijk niet zulke dingen, en bovendien waren dat bijna nooit kinderen.

Mijn hart bonsde nog in mijn keel toen ik bij Mireilles huis kwam en ik op de voordeur klopte. Haar kleine broertje lachte me vanuit de keukendeur stralend toe en haar moeder stopte een trosje donkerblauwe druiven in mijn hand. Druppels glansden op het wittige laagje; hier hadden ze altijd luxe dingen. 'Dank u wel!' Weifelend of ik nog wel geluk waard was, stak ik er een tussen mijn kiezen. Mijn losse hoektand stak diep mijn kaak in.

..

Het was al lang nacht, zelfs papa en mama sliepen al en die gingen altijd om kwart over tien naar bed, maar ik was wakker geworden omdat ik nodig moest plassen. Een tijdje probeerde ik het op te houden, het deed pijn, ik durfde het bedlampje niet aan te doen om op de wekker te kijken. Bewegingloos luisterde ik of ik rare geluiden hoorde, maar het was muisstil. We hadden zelfs geen lantaarn voor het huis die wat hielp.

De overloop was het ergst, vooral na het doortrekken. Achter de drempel waren zwarte wezens die me mee wilden nemen naar een donker hoekje en me laten verdwijnen in het niets – ze kwamen nooit mijn kamer in. Ik verzamelde al mijn moed, floepte een voet uit bed, schoot zo snel mogelijk de badkamer in en deed de deur op slot. Plassen zonder geluid lukte wel, daarna staarde ik echter beducht naar de knop, het spoelen zou een hels kabaal maken. De wezens zouden de deur naderen en als er een inbreker was zou die me horen en me komen doodslaan omdat ik hem betrapte.

Ik hield mijn adem in, kneep mijn ogen dicht en duwde, vloog toen terug naar mijn bed. Als dood lag ik daar, als de dief zou komen zou hij zo tenminste denken dat ik sliep en het iemand anders was geweest. Nergens gebeurde iets. Ik probeerde alleen aan het rustige gevoel onder mij navel te denken – zo kreeg ik tenminste geen blaasontsteking. Tevreden bleef ik klaarwakker liggen.

..

In het ziekenhuis had ik een andere dokter – geen idee waar de enge Aaltser met de grijze baard heen was – het was een magere vrouw met een mannenkapsel. Ze had gelijk gezegd dat die belachelijke ballon weg mocht aangezien het goed met me ging, dus was ze goedgekeurd, en de blauwe puf was groen geworden; die en de oude bruine mochten nu regelrecht mijn mond in. Vanaf nu mocht ik ook naar feestjes met een huisdier, maar een eigen dier zat er allicht nooit in.

Het leek me heerlijk een konijntje of een hond te hebben, zo zacht, dat je op schoot kon nemen en dat jou ook aanraakte. Hondjes op straat vond ik eng, maar een eigen was vast anders, ma vond het echter duur en vuil, ze trok altijd vieze gezichten als het erover ging. Eigenlijk wilde ik ook vaker knutselen, niet alleen zandschilderen, maar ook echte koekjes bakken, verven en brooddegen, of kaarsen maken uit de doos die ik had gewonnen met een tekenwedstrijd van de bank. Van zulke *echte* werkjes werd ik altijd trots en vrolijk, heel anders dan met gewone potloden of papier.

'Ben je niet tevreden met wat je nu al hebt? Ondankbaar nest! Je kunt het op je buik schrijven!' zei ma, mijn wang gloeide en mijn oren herhaalden haar gekrijs. Ik was al blij dat ditmaal ze geen krant had opgerold of mijn onderbroek omlaag had getrokken – Mig had de mattenklopper pleiten gemaakt. Waarom was ik nog zo dom om iets te vragen?

Op mijn kamer zocht ik een stift, ik koos de donkerblauwe. Ik wist heus wel dat ze het niet zo bedoelde, maar morgen moest ik douchen, dan ging het er wel vanaf, en het zat toch verstopt onder mijn hemd. Ze legde me trouwens al lang niet meer in bed dus zou niks zien. Behendig deed ik mijn kleren omhoog. Ik tekende een wapenschild, de juf had verteld dat ridders die vroeger hadden, die lieten zien bij welke familie je hoorde en wat je belangrijk vond, maar het ging met bibbers in de lijnen. Toen stiftte ik er een bloem op, en een vlinder, en een zon met hele lange stralen.

Met het gevoel alsof mijn kleren doorzichtig waren zat ik even later aan tafel en staarde steeds naar de wortels met doperwt en aardappels en een gehaktbal van gisteren. Peen smaakte naar aarde.

'Weet je waarom wortels goed zijn voor je ogen?' zei papa. 'Konijnen hebben nooit een bril!' Het zwijgen was beklemmender dan normaal.

..

Nu Dora in groep drie zat, zat ze op blokfluitles. Ik had dat destijds stom gevonden, maar nu had ik Zhetty's fluit opgeduikeld –die was al korzelig dat zij het met ma's oude had moeten doen en Dora zomaar een nieuwe kreeg– en mezelf geleerd te spelen; de grepen waren oersimpel, zo op een rij, en blazen kon zelfs een baby. Nu ja, Dora blies altijd op haar allerhardst zodat het oervals klonk, het was me een raadsel waarom haar juf daar nog niets van had gezegd.

Ik had alle liedjes uit Dora's boek al zeker tien keer gespeeld en verder hadden we geen muziek. Alleen in mijn psalmboekje, sinds ik een eigen kerkbijbel had gekregen toen ik zes werd, had ik die thuis. *Ter gelegenheid van uw doop* stond er voorin. Ik maakte er een wedstrijdje van alle wijzen zo snel mogelijk foutloos uit mijn hoofd te spelen en begon met 56. Dat was mijn lievelingspsalm, want de wijs was iets specialer en het rijmde als een klinkende klok. *Gij weet o god hoe 'k zwerfen moet op aard, mijn tranen hebt g' in uw fles vergaard, is hun getal niet in uw boek bewaard*, dat kon je nogal makkelijk onthouden en ik kende de verzen vier, vijf en zes dus al uit mijn hoofd. Het leek me behoorlijk onhandig om een flesopening tegen je wang te houden als je jankte, en bewaren was nogal dom want van zout water kreeg je extra dorst, maar wellicht ging het meer over een boodschap zoals zo'n fles in zee, dat klonk als een spannend leesboek.

Toen de wijs saai werd begon ik de dichte en open noten te spelen. Zo zingen was in de kerk heel oneerbiedig maar in andere gebouwen mocht er meer, of misschien deden we het op school gewoon omdat de juf maar *hervormd* was. Wij waren *gergem*.

'Houd je snater nou eens! Ik ben huiswerk aan het doen!' riep Zhetty vanaf zolder en schuld bewust legde ik de fluit weg, ook al was schreeuwen gemeen.

..

Elke woensdag aten Mireille en ik bij elkaar, om beurten bij haar en bij mij, want die dag was speciaal; bij ons mocht je *cup a soup* en bij haar frikadellen op brood. We moesten wel